

УДК 37.034.053.6

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ДУХОВНО-МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Мільчевська Г. С., к.пед.н.,

викладач кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки
та дошкільної освіти

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

Єршоміна Л. Є.

викладач кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки
та дошкільної освіти

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

У статті розглянуто одну з актуальних проблем сьогодення, що зосереджено у духовно-моральному вихованні учнівської молоді. У матеріалах розкрито зміст ключових питань теми та представлено класифікацію інтерактивних методів. У публікації наведено приклади застосування інтерактивних методів, виявлено їх особливості та відповідний вплив на свідомість учнівської молоді. Також, зазначено, що інтерактивні методи схожі за своєю функціональністю, але мають відмінності за внутрішнім способом побудови бази знань, що здатна впливати на духовно-моральне виховання учнівської молоді. Вченими підкреслюється, що широке розмаїття інтерактивних методів робить складним їх порівняння та вибір відповідно до використання у виховній роботі. Ключовим акцентом статті є те, що в контексті духовно-морального виховання прийняття рішень щодо важливості певних методів буде залежати від конкретної аудиторії та конкретних завдань.

Ключові слова: інтерактивні методи, духовно-моральне виховання, учнівська молодь

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ

В ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОМ ВОСПИТАНИИ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ

В статье рассмотрена одна из актуальных проблем, а именно – духовно-нравственное воспитание учащейся молодежи. В материалах раскрыто содержание ключевых вопросов темы и представлена классификация интерактивных методов. В публикации приведены примеры применения интерактивных методов, выявлены их

особенности и соответствующее влияние на сознание учащейся молодежи. Также, указано, что интерактивные методы похожи по своей функциональности, но имеют различия по внутренним способам построения базы знаний, которая способна влиять на духовно-нравственное воспитание учащейся молодежи. Учеными подчеркивается, что широкое разнообразие интерактивных методов делает сложным их сравнение и выбор в соответствии с использованием в воспитательной работе. Ключевым акцентом статьи является то, что в контексте духовно-нравственного воспитания принятия решений по важности определенных методов будет зависеть от конкретной аудитории и конкретных задач.

Ключевые слова: интерактивные методы, духовно-нравственное воспитание, учащаяся молодежь

USE OF INTERACTIVE METHODS IN THE SPIRITUAL-MORAL EDUCATION OF URBAN YOUTH

The article deals with one of the actual problems of the present, which is focused on the spiritual and moral upbringing of pupils' youth. The content of the key issues of the subject is disclosed in the materials and the classification of interactive methods is presented. The publication presents examples of the use of interactive methods, their features and their respective influence on the consciousness of students. It is also noted that interactive methods are similar in functionality, but have differences in the internal way of building a knowledge base that can influence the spiritual and moral upbringing of student youth. Scientists emphasize that the wide variety of interactive methods makes it difficult to compare them and choose according to their use in educational work.

The key emphasis of the article is that, in the context of spiritual and moral education, making decisions about the importance of certain methods will depend on the specific audience and specific tasks.

Key words: interactive methods, spiritual and moral education, pupils' youth

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сучасний розвиток суспільства характеризується динамічністю впровадження освітніх та педагогічних інновацій. В умовах успішності різновиду інноваційних змін в освіті визначено наявність ефективного

індивідуально-орієнтованого стилю спілкування між вчителем та учнем. На відміну від авторитарного, співробітницьке спілкування сприятиме індивідуалізації процесу духовно-морального розвитку учнівської молоді. Сьогоднішній освітній простір уможлиблює врахування індивідуального розвитку не тільки кожного окремого учня, а взагалі учнівської молоді. Відповідно до організації процесу духовно-морального виховання, виникає потреба у комплектації методичного інструментарію, що дозволить виявляти ступінь індивідуальних здібностей учнівської молоді та визначити правильний шлях у їх духовному і моральному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У вивченні означеної теми важливими для нас є наукові узагальнення про місце релігії в освітньо-виховній системі, що подані у працях С. Аверинцева і О. Барсова. Вплив християнської педагогіки на процес виховання розкрито у наукових доробках О. Вишневського, Б. Гершунського та ін. Окремі питання християнсько-етичного вдосконалення людини розкрито у працях І. Яковенко та ін., особливості духовно-морального виховання учнівської молоді на засадах православної культури на Півдні України розкрито у роботах Л. Москальової, Г. Єрмак та ін. Корисними для нас стали наукові здобутки Е. Помиткіна, який досліджує шляхи сходження особистості до духовності.

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На основі аналізу теоретичних та практичних здобутків вітчизняних та сучасних вчених зазначимо, що традиційні методи духовно-морального виховання орієнтовані на прищеплювання учнівській молоді норм і правил суспільного життя. Але ці норми діють лише в умовах досить сильного зовнішнього контролю (дорослі, громадська думка, загроза покарання тощо). На нашу думку, важливим показником сформованості духовно-моральних якостей учнівської молоді є наявність їх внутрішнього самоконтролю. У науковій психолого-педагогічній літературі описується ряд методів і прийомів духовно-морального виховання,

але вони не однаково спрямовані на формування мотивів духовності та моральної поведінки. Методів та різновиду їх версій досить багато, що в свою чергу потребує їх класифікації та вивчення численних способів педагогічного впливу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета викладу матеріалу полягає у визначенні ступеня важливості духовно-морального виховання учнівської молоді. Завданнями дослідження є аналіз інтерактивних методів виховання та визначення способів їх застосування у процесі духовно-морального виховання учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Про важливість духовно-морального розвитку підростаючого покоління зазначається у ряді психолого-педагогічних праць. Так, наприклад, В. Жуковський, Л. Москальова наголошують на гострій потребі в залученні традиційних християнських цінностей у вихованні дітей, у визначенні основних засад, форм і методів формування духовності а світогляду. Саме християнські моральні та духовно-етичні цінності упродовж багатьох століть сприяють збереженню ідентичності, а також національної та культурної самобутності українського народу [9, с. 98].

На важливості вибору методів виховання як основі взаємодії представники наукової думки наголошували у всі часи. Наведемо приклад слів М. Даниленка: «...методи виховання, що не визнають сили й волі дитини і її рівноправності з довкіллям не тільки не досягають мети, але й шкодять дітям» [4]

У науково-педагогічних джерелах зазначено чимало класифікацій інтерактивних методів навчання і виховання. Нами було розглянуто класифікацію О. Киричука, в основу якої покладено концептуальні підходи щодо організації і здійснення ефективної педагогічної взаємодії (міжсуб'єктна взаємодія – діалог, полілог) через спілкування в системі вчитель – учень. Такий спосіб взаємодії є спонукальним, тобто виявляється

прагнення учнівської молоді до особистісного розвитку, саморозвитку і самовизначення. Згідно цього підходу, інтерактивні методи поділяються на: інформаційні (способи діалогічної взаємодії учасників навчання з метою обміну матеріальними чи духовними цінностями); пізнавальні (способи пізнавальної взаємодії учасників із метою отримання нових знань, їх систематизації, творчого вдосконалення умінь і навичок); мотиваційні (способи взаємодії учасників навчально-виховного процесу, за допомогою яких кожен визначає власну позицію у ставленні до способів діяльності групи, окремих учасників, педагога, самого себе); регулятивні (способи, спрямовані на встановлення відповідних правил взаємодії) [7].

Корисними для нас є погляди соціального педагога О. Безпалько, яка зауважувала на тому, що лише у спілкуванні як провідному елементі взаємодії розкривається людина в людині. При цьому, на думку вченої, завдяки діалогічному спілкуванню відбувається процес розкриття особистості як для інших, так і для самої себе. Ми поділяємо думку вченої відповідно того, що завершення діалогу призводить до припинення взаємодії особистостей, до втрати ефективності всього спектру їх діяльності [2]. Отже, в контексті вивчення нашої теми зазначимо, що духовно-моральне виховання учнівської молоді засновується на постійному спілкуванні (діалог, полілог в системі викладач – слухач, учитель – учень, учитель – батьки, учитель – навколишній світ, учень – навколишній світ).

Проаналізуємо сутність класифікації інтерактивних методів за принципом активності, що були запропоновані М. Кларінім. По-перше, це фізичні, тобто виконання певних дій, що пов'язані із зміною робочого місця, виконання записів, малювання. По-друге, це соціальні, що визначають ставлення запитань, формулювання відповідей тощо. По-третє, це пізнавальні, що сконцентровані у доповненнях відповідей, виступах, самостійний пошуків розв'язання проблеми тощо [6].

У працях М. Скрипник щодо класифікації інтерактивних методів навчання знаходимо такий принцип навчання, як взаємодія – діалог. Тому

визначає наступні інтерактивні методи навчання: інформаційні («Моє ім'я», «Весела Віра», «Перше знайомство», «Хвилина мого життя», «Паперові літаки», «Мені подобається...», «Іменні жетони»); пізнавальні («Від А до Я»); мотиваційні («Мої очікування», «Лист до самого себе», «Самооцінка», «Інтерв'ю») та регулятивні («Виробимо правила») [9, с. 30–44].

В контексті вивчення інтерактивних методів духовно-морального виховання учнівської молоді розглянемо метод кубування. Даний метод започаткований авторами Кован та Кован ще у 1980 р. Використання цього методу у процесі виховання сприяє розгляду певних соціальних тем з різних сторін, дозволяючи учасникам створювати тексти-описи або тексти-міркування, що у свою чергу формуватиме духовно-моральний світогляд учнівської молоді.

Використовуючи метод кубування під час виховних годин або у процесі проведення тренінгів духовно-морального спрямування, учасники мають можливість засвоїти дещо нове, переглянути власні погляди, виявити певні прогалини у своїх знаннях, або будь-які інші незрозумілі поняття тощо.

За правилами використання даного метода, учні мають заслухати/ прочитати/ переглянути фрагмент твору духовно-морального спрямування, а потім – відповісти на 6 запитань різних типів, що стосуються представлені теми. Цей підхід у рамках процесу духовно-морального виховання передбачає використання кубика із написаними на кожній грані вказівками щодо напряму мислення або вкочання письмових вправ, що уможливить різнобічне розуміння явища, а саме – у шести різних площинах:

1. Опиши це (певні речі або явища).
2. Порівняй це (на що це схоже? від чого це відрізняється?).
3. Добери асоціації (про що змушує думати? що спадає на думку?).
4. Проаналізуй це (скажіть, яким чином це зроблено/ утворилося?).
5. Як його використати (знайти застосування; яким чином це можна застосувати: сьогодні, завтра, у майбутньому).

6. Запропонувати аргументи «за» або «проти» цього (що в цьому доброго чи поганого? Учасникам варто запропонувати зайняти певну позицію, використавши повний діапазон аргументів від логічних до безглузких).

Кубування – можна також розглядати як приклад ігрової методики. Під час проходження практики у школі здобувачі вищої освіти, як майбутні фахівці, можуть виконувати стратегію кубування у парі, потім об'єднатися у групи або у міні-команди. В контексті духовно-морального виховання це може бути термін, що означає будь-яку чесноту, або притчі та повідання зі Святого Письма тощо. Метод кубування можна використовувати як на стадії актуалізації знань, так і під час процесу рефлексії.

Не менш актуальним є такий інтерактивний метод, як «мозковий штурм». Це ефективний метод ситуативного обговорення, пошук рішень шляхом вільного висловлювання думок всіх учасників. Особливим у застосуванні цього методу є те, що за обмежений час є можливість отримати десятки ідей.

Розглянемо ще один інтерактивний метод, що спрямований на розвиток критичного мислення. Синквейн – це форма вільної творчості, що заснована на вмінні знаходити в інформаційному матеріалі найбільш суттєві елементи, робити висновки, стисло формуючи їх. Перший рядок – це тема синквейну (вказати одним словом); другий рядок – означення чи прикметники (два слова), що характеризують річ або явище, про що йдеться мова; третій рядок – дієслова або дієприкметники (три слова), що описують характерні дії об'єкта; четвертий рядок – словосполучення з чотирьох слів, що виявляють особисте ставлення автора до описаного предмету чи явища; п'ятий рядок – одне слово, що характеризує річ чи явище, про що йдеться мова (синонім до першого рядка). У руслі дослідження нашої теми зауважимо, що складання синквейну сприяє формуванню аналітичних здібностей, що дозволяє вдало поєднувати елементи трьох основних освітніх систем: інформаційної,

діяльнісної та особистісно орієнтованої, завдяки чому відбувається формування духовно-моральної свідомості учнівської молоді.

Використання інтерактивних методів у виховній роботі з учнівською молоддю не самоціль, а засіб створення атмосфери доброзичливості й порозуміння. Під час виховних годин завдяки інтерактивним методам (кубування, мозковий штурм тощо) відбувається зняття з душі дитини почуття страху, це є спосіб зробити учнів розкутими, навіяти впевненість у своїх силах, налаштувати на успіх, виявити здібність до творчості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, широке розмаїття інтерактивних методів робить складним їх порівняння та вибір відповідно до використання у виховній роботі. Фактично, в умовах розв'язання питань духовно-морального спрямування, прийняття рішень щодо важливості певних методів буде залежати від конкретної аудиторії та конкретних завдань. Слід зазначити, що проаналізовані інтерактивні методи схожі за своєю функціональністю, але мають відмінності за внутрішнім способом побудови бази знань, що здатна впливати на духовно-моральне виховання учнівської молоді. Для подальших наукових пошуків вважаємо перспективним напрям вивчення процесу духовно-морального виховання учнівської молоді. Для ефективного впровадження інтерактивних методів духовно-морального виховання необхідно забезпечити належний рівень інформаційно-комунікаційної компетентності як педагогічних працівників, так і учнівської молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1996. – 496 с.
2. Безпалько О. Спілкуємось та діємо / О. Безпалько. – К: Міленіум, 2002. – С. 15–17
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

4. Даниленко Н. Заметки о воспитании детей / Даниленко Н. – Полтава, 1866. – 115 с.
5. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. А. Бекетова. – Х. : ВГ «Основа». – 2018. – 119 с.
6. Кларин М. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта / М. В. Кларин // Педагогика. – 2000. – № 7. – С.12–18
7. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці / О. Комар // Початкова школа. – 2004.– № 9. – С. 5–7
8. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
9. Скрипник М. Інтерактивне навчання: основні поняття / М. Скрипник // Ігри дорослих. інтерактивні методи навчання / М. Скрипник ; [упоряд. Л. Галіцина]. – К. : 2005. – 128 с.
10. Теорія і методика викладання предметів духовно-морального спрямування у середніх загальноосвітніх закладах: навч. посіб. В. М Жуковський, Л. Ю. Москальова – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – 364 с.